

UDK 327(497.11:498)
Biblid 0543-3657, 73 (2022)
Год. LXXIII, бр. 1184, стр. 147-169
Прегледни научни рад
Примљен: 31. 1. 2022.
Прихваћен: 22. 2. 2022.
doi: https://doi.org/10.18485/iipe_mp.2022.73.1184.6
CC BY-SA 4.0

Нада М. РАДУШКИ¹

Влашко-румунско питање и спољнополитички односи Републике Србије и Републике Румуније

САЖЕТАК

У традиционално добрим и стабилним билатералним односима Србије и Румуније посебно место заузимају положај и заштита права националних мањина и очување њиховог етнокултурног идентитета. У том контексту по значају се издваја билатерални споразум из 2002. године, који је првенствено важан за решавање конкретних међдржавних питања у области мањинске политике. У спољнополитичким односима Србије и Румуније отворена питања имају два најважнија аспекта: први се односи на статус и права румунске националне мањине у Србији, а други на питање да ли су Власи део румунске нације или су аутохтона национална мањина, са сопственим идентитетом, језиком и културом. Положај Румуна у Србији, влашко-румунско питање и билатерални односи са Румунијом, додатно су важни за напредак у процесу придруживања Србије Европској унији, имајући у виду да Румунија своју сагласност за доделу статуса кандидата за чланство у ЕУ и отварање преговарачких поглавља условљава решавањем ових питања, док је

¹ Аутор је научни саветник Института за политичке студије у Београду, e-mail: nadaraduski@gmail.com.

Рад је реализован у оквиру научног пројекта који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

став Србије да се избегавање свих неспоразума и добри међусуседски односи могу остварити једино активним и принципијелним међудржавним дијалогом.

Кључне речи: Власи, Румуни, права и положај мањина, национални идентитет, билатерални односи, евроинтеграциони процеси, Србија, Румунија.

За добре билатералне односе Србије и Румуније, али и за напредак Србије у процесу придруживања Европској унији, од суштинског је значаја остваривање права, положај и заштита националног идентитета Румуна и Влаха у Србији. Истовремено, решавање мањинских питања и добри регионални односи кључни су фактор за очување мира на Балкану и даљи економски и политички просперитет сваке државе. При томе, за потпуно остварење права и слобода националних мањина потребна су адекватна законска решења и њихова ефикасна имплементација, што омогућава успешно интегрисање припадника мањина у ширу друштвену заједницу, али уз очување њихових етничких, верских и културних особености.

У оквиру актуелних глобализацијских и интеграционих процеса, припадници националних мањина се боре за очување свог националног идентитета, остваривање мањинских права и друштвену интеграцију као претпоставку за побољшање социоекономског и политичког положаја, с тим да интеграција не значи асимилацију већ подразумева очување националних, верских, језичких и културних особености етничких заједница.

Национални идентитет Влаха и Румуна у Србији – порекло, језик и религија

Порекло

На етногенезу Влаха у Србији, језик, религију и друге компоненте националног идентитета, утицали су бројни, сложени етнодемографски, социоекономски и историјскополитички фактори. О пореклу Влаха у досадашњим научним истраживањима није се дошло до поузданих и дефинитивних закључака, присутне су различите, недовољно прецизне, чак и дијаметрално супротне

теорије, што само указује на неопходност даљих мултидисциплинарних изучавања.

Према једном, веома заступљеном научном гледишту, Власи су у ствари Срби, односно потомци Срба који су пред најездом Турака пребегли у данашњу Румунију, тамо се временом „повлашћивали“, а у Србију се вратили када су се за то створиле повољне прилике.² Другачија научна мишљења ову теорију сматрају неодрживом, јер ако су Власи настали од Срба који су „повлашћени“ на румунском етничком простору у периоду од 14. до 18. века, како нису „повлашћени“ и Срби који су ту остали и наредна два века, када је асимилаторска снага Румуније била знатно јача.³ Друга група теоретичара сматра да су Власи староседеоци, најстарији народ на простору источне Србије, романизована аутохтона популација Трачана.⁴ Ово гледиште је делом у нескладу са антропогеографским истраживањима о пореклу становништва по методологији Јована Цвијића, која се састојала у „проучавању становништва на лицу места, од села до села, од куће до куће“, а у којима је евидентиран велики број досељеника са румунског етничког простора (Влашка и Молдавија), као и бројне српске породице чији су преци стигли са Косова (већ после Косовске битке, а не само током Велике сеобе Срба).

² Наши научници са почетка 20. века истичу да међу Власима источне Србије нема потомака балканских старинаца, да су имена места, вода и планина у овом крају, са малим изузецима, сва српска (Јован Цвијић, *Балканско полуострво и јужнословенске земље*, Завод за издавање уџбеника, Београд, 1966; Тихомир Ђорђевић, *Кроз наше Румуне*, Српски књижевни гласник, Београд, 1906). И влашка народна предања недвосмислено говоре да су они раније били Срби, односно да потичу од српских исељеника који су прелазили Дунав и мешали се с тамошњим румунским живљем (Петар Влаховић, „Неке етнолошке одреднице Влаха северноисточне Србије“, *Зборник радова Музеја рударства и металургије*, књ. 1, Бор, 1980, стр. 103).

³ Паун Дурлић, *Власи на заласку сунца*, Удружење грађана Пекус, Мајданпек, 2020, стр. 33.

⁴ Овој теорији се може прикључити и теорија румунских научника по којој Власи источне Србије воде порекло од римског становништва које је цар Аурелијен преселио из Дакије (данашња Румунија) у Мезију (данашња источна Србија), од којих је део побегао у планине и бавио се сточарством. Из Дакије се повукла римска војска, администрација, велепоседници и трговци, а на својој обрадивој земљи остали су сељаци, преко којих је северно од Дунава настављен романитет и формирана трајна основа националности румунског народа (Андреј Оцетеа, *Историја румунског народа*, Матица српска, Нови Сад, 1979, стр. 85).

У научним круговима је присутно и гледиште да су Власи део румунског народа, досељеници из Румуније, првенствено у време аустро-угарских ратова.⁵ При томе, „треба разликовати став да су Власи пореклом из Румуније и став да су пореклом Румуни“.⁶

Ипак, најреалније је гледиште да су сва наведена мишљења делимично тачна, односно да порекло Влаха на простору источне Србије није јединствено, што значи да Власи делом воде порекло од Срба који су живећи у дужем периоду у Румунији преузели румунски језик и обичаје, да делом потичу од Румуна досељених у Србију, као и да су делом потомци аутохтоног балканског становништва.⁷

Сложени етнички процеси на овим просторима са мањим или већим интензитетом одвијали су се током целог средњег века, да би се тек у 19. веку коначно формирале данашње државе. Влашка популација је конститутивни елеменат становништва Румуније (настале уједињењем кнежевина Влашке и Молдавије), али је чине и групе лоциране по целом Балкану, јужно и западно од Дунава. У том смислу, влашку етничку заједницу у Србији чине досељени румунски Власи и романизовани Срби повратници, а докази за то су многе језичке подударности, сличности у начину живота, ношњи, обичајима, народној књижевности и другим етнолошким обележјима.⁸ С друге стране, многи аутори тврде да је порекло Влаха најлакше утврдити на основу богате антропогеографске оставштине

⁵ И пре него што је Румунија на Берлинском конгресу 1878. године призната као независна држава, отац српске статистике Владимир Јакшић говорио је да су „Власи или Румуни најмногобројнија несловенска народност у Србији“ и „повезани са својим једноплеменцима који живе у Влашкој и Банату“ (Паун Дурлић, *Власи на заласку сунца*, *op. cit.*, стр. 37).

⁶ Милош Марјановић, *Друштвене и културне промене у селима влашке етничке заједнице Неготинске крајине*, Етнографски институт, САНУ, Београд, 1981, стр. 40.

⁷ Нада Радушки, „Етногенеза, идентитет и демографски развој Влаха у Србији“, *Српска политичка мисао*, No. 1, 2021, стр. 255; Миша Стојадиновић и Драган Траиловић, „Власи као етничка група у Србији“, у: Зоран Милошевић (ур.), *Анатомија румунске политике*, Центар за академске речи, Шабац, 2017; Тамара Михајловић, „Власи у Републици Србији према резултатима пописа 2011. године“, *Демографија*, No. 14, 2014.

⁸ Драгомир Драгић, „Власи или Румуни из источне Србије: влашко питање – питања и одговори“, *Хелсиншке свеске*, бр. 14, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Београд, 2002; Миодраг Перић, *Власи североисточне Србије*, Национални савет Влаха, Петровац на Млави, 2014.

и истраживањем миграционих кретања, језичке грађе и елемената из народне књижевности, што указује на необичан етнички профил Влаха као мешавину више генетских компоненти. Специфичан, јер у националном идентитету садржи и румунски и српски део, са елементима који воде порекло из предроманске и предсловенске етничке основе.⁹ Зато се досадашња научна истраживања и закључци о етногенези Влаха могу схватити само као почетни допринос и подстицај за даље проучавање још увек непоуздано утврђеног порекла влашке етничке заједнице.

И етногенетски развој Румуна, па самим тим и румунске националне мањине у Србији, још увек није довољно детаљно проучен. Претпоставља се да су Румуни настали од Трачана, народа индоевропског порекла. Као и свака велика етничка заједница, и Трачани су се делили на више племена, од којих су за формирање румунског народа најзначајнији Дачани и донекле Гети. Наиме, сматра се да су данашњи Румуни настали директно од романизованих Дачана, уз каснији снажан утицај Јужних Словена.¹⁰

О појави првих Румуна у Србији нема тачних података, јер су већином били полуномади, без сталног седишта. Румуни у српском Банату по свом пореклу и лингвистичко-етнолошким карактеристикама могу се поделити у три групе: Банаћани, Трансилванци и Олтеанци.¹¹ Банаћани представљају румунско становништво које се може сматрати аутохтоним у Банату, а међу њима се издваја најстарија група настањена у брдовитом залеђу Вршца, која је по обичајима и дијалекту сличнија сународницима у карпатском делу Румуније него онима у равничарској Војводини. Трансилванце (или Ерделџе) чини румунско становништво досељено из Трансилваније, бежећи од тешких феудалних обавеза, посебно у време укидања потиско-поморишке војне границе. Олтеанци су у страху од турског зулума у Банат дошли из Олтеније (Мала Влашка), али најчешће секундарном сеобом из румунског Баната.¹²

⁹ Паун Дурлић, *Власи на заласку сунца*, *op. cit.*, стр. 39.

¹⁰ Петар Влаховић, *Народи и етничке заједнице света*, Вук Караџић, Београд, 1984, стр. 253.

¹¹ Саша Кицошев, *Географске и демографске карактеристике румунске народности у АП Војводини*, Природно-математички факултет Универзитет у Новом Саду, Нови Сад, 1991, стр. 18.

¹² Мирјана Малуцков, *Румуни у Банату – етнолошка монографија*, Војвођански музеј, Нови Сад, 1985, стр. 31–34.

Пре пада Баната под турску власт, његово становништво су већином чинили Срби и Румуни (и мало Мађара), али након доласка Турака овај простор је опустео, Срби са Мађарима беже на север, а Румуни на исток у карпатске планине, да би га поново, због потребе за радном снагом и војницима, постепено населило ново румунско и српско становништво. Још један талас Румуна у Банат стиже када ова област улази у састав Хабсбуршке монархије, јер власт врши систематску колонизацију, али и саме румунске сточаре привлаче равница и пространи пашњаци. Када после Аустријско-турског рата Турској припадне север Србије, долази до нових досељавања Срба са југа, а Румуни стижу бежећи из Влашке.

У другој половини 18. века завршава се формирање румунских насеља у Банату, али се повремено досељавање наставља и током читавог 19. века, па долази до мешања румунског становништва са српским, што је оставило дубог траг и у формирању њиховог националног идентитета.¹³ У том периоду емиграције Румуна нису биле значајне, осим појединачних исељавања, најчешће у Америку. Први светски рат проузроковао је страдање младог и средовечног становништва, што се одразило на старосно-полну структуру и репродукцију, а стварање нове државе доводи до значајних друштвених и социокултурних промена и до интензивирања миграторних кретања. После Другог светског рата стопа наталитета нагло расте (тзв. „baby boom” период), али ускоро поново почиње да опада, што уз растуће емиграције у знатној мери мења етничку и демографску слику Србије, као и број и статус Румуна у Србији.¹⁴

Матерњи језик

По питању влашког језика и писма у научним круговима влада велика конфузија, слично дилемама везаним за њихово порекло. Ова лингвистичка празнина у домену језичког идентитета Влаха у новије време се попуњава релевантним научним проучавањима, за

¹³ Од свих народа, Румуни су се највише зближили са Србима. Они су се међусобно односили као истоверни, били су на истом културном и друштвеном нивоу, па је симбиоза између њих довела негде до порумуњивања Срба, а негде до посрбљавања Румуна (Миленко Филиповић, *Проучавање насељавања Војводине*, Матица српска, Нови Сад, 1958, стр. 15).

¹⁴ Саша Кицошев, *Географске и демографске карактеристике румунске народности у АП Војводини*, *op. cit.*, стр. 20, 75.

разлику од ситуације на почетку 20. века када се само наговештавала неопходност да се влашки народни говор истражи.¹⁵ Власи су одувек насељавали комуникационо неповезане и економски неразвијене крајеве источне Србије, што је био један од кључних разлога за неформирање сопственог књижевног језика, али и неприхватање румунског, па чак и за добровољну језичну асимилацију у односу на српски језик, мада су старије генерације углавном сачувале влашки језик.¹⁶

Језик, као значајна етнолошка одредница, представља јак кохезиони фактор који Влахе повезује у једну целину, али их и одваја од других националних заједница. У вези с тим, у савременој етнологији су присутни ставови да се њихов језик битно разликује од румунског, посебно у усменом народном стваралаштву.¹⁷ С друге стране, суживот Срба и Влаха, мешовити бракови, међусобно прожимање, помагање и разумевање, допринели су српско-влашкој симбиози и осећају припадности већинској српској заједници.¹⁸ У том смислу, према неким изворима, „Власи су заправо Срби, алтерофони, тј. Срби који говоре влашким језиком или знатно модификованим српским језиком”.¹⁹

Власи се према језику и пореклу могу диференцирати на две основне групе: *Царани*, досељени из Румуније, углавном из

¹⁵ Биљана Сикимић, „Етнички стереотипи о Власима у Србији”, у: Љубиша Митровић (ур.), *Културни и етнички идентитети у процесу глобализације и регионализације Балкана*, ЈУНИР, Центар за балканске студије, Ниш, 2002, стр. 189.

¹⁶ Мирослав Драшкић, „Насеља, порекло становништва и етнички процеси у општини Бор”, у: Слободан Зечевић (ур.), *Савремени процеси етничке симбиозе словенско-романског становништва у СИ Србији*, Гласник Етнографског института, САНУ, Београд, 1975, стр. 11–26; Милисав Лутовац, „Етнички састав и етничка структура у Тимочној крајини”, у: М. Лалевић (ур.), *Рад Конгреса фолклориста Југославије у Зајечару и Неготину 1958. године*, Београд, 1960.

¹⁷ Петар Влаховић, „Етнички процеси и етничка симбиоза становништва северноисточне Србије”, у: Никола Пантелић (ур.), *Етнички односи Срба са другим етничким заједницама*, Етнографски институт, САНУ, Београд, 1998, стр. 106.

¹⁸ Власи сами кажу: „Влашки говоримо, али нисмо Власи већ Срби” (Мирослав Драшкић, „Порекло становништва и етнички процеси у селима Неготинске општине”, *Гласник Етнографског музеја у Београду*, Београд, 1969, стр. 61).

¹⁹ Милош Марјановић, *Друштвене и културне промене у селима влашке етничке заједнице Неготинске крајине*, ор. cit., стр. 44.

кнежевине Влашке, када су ти крајеви (после 1830. године) дефинитивно ослобођени од Турака, и *Унгурјани*, досељени већ крајем 18. века из Баната, Ердеља и Седмоградске области, из крајева који су некада били под влашћу Угарске. Разлике између њих постоје у језику и бројним елементима културног наслеђа, мада су данас ове етничке групе у великој мери измешане. Унгурјани су бројнији и чине око 47% влашке популације (а заједно са Мунћанима као подгрупом око две трећине), док је Царана око 33%.²⁰

Лингвистичким проучавањем, говор Влаха је сврстан у два наречја дако-румунског дијалекта – Царани говоре олтенским, а Унгурјани банатским дијалектом. При томе, влашки говор је пун словенских речи (нарочито код Унгурјана) и српских израза, али тај нови фонд речи знатно је мањи од румунског лингвистичког наслеђа. Пореклом, то је румунски језик из времена од пре два-три века који је сачувао и словенске речи у себи, док су их Румуни касније заменили француским и италијанским, и тако још једном романизовали свој језик. Али, Власи не разумеју румунски књижевни језик, иако говоре његовим дијалектима, јер је он настао после њиховог одласка из Румуније.²¹

Етничке заједнице које живе у мултикултуралним и мултијезичким областима „осуђене” су на билингвизам као нужност и услов за опстанак у тој средини. Власи ни данас немају у потпуности стандардизовани језик и писмо, а и локални српски говор разликује се од стандардизованог српског језика, чиме се проблем социолингвистичких истраживања влашког билингвизма додатно компликује, па ова тема захтева нова и детаљнија лингвистичка истраживања, имајући у виду комплексност српско-влашких односа.²²

²⁰ Драгољуб Петровић, „Власи североисточне Србије као етнички ентитет”, у: Милош Мацура Војислав Становчић (ур.), *Положај мањина у Савезној Републици Југославији*, САНУ, Београд, 1996, стр. 799.

²¹ Наречја којима говоре поменуте две влашке групе имају своје пандане на румунском тлу, одакле су се доселили њихови преци. Тако наречје источних Влаха или Царана одговара говору Румуна из Мале Влашке (олтенски дијалекат), наречје централних Влаха или Мунћана слично је са говором Румуна у реону Појана Руске и масива Годеану (банатски субдијалекат), док наши западни Власи или Унгурјани говоре готово савршеним банатским дијалектом (Паун Дурлић, *Власи на заласку сунца*, оп. cit., стр. 40).

²² Светлана Ћирковић, „Традиционална култура Влаха североисточне Србије”, у: Војислав Становчић (ур.), *Положај националних мањина у Србији*, САНУ, Београд, 2007, стр. 472.

На другој страни, по питању језика и писма румунске националне мањине у Србији нема већих недоумица и спорења, с обзиром на то да се велика већина припадника ове заједнице недвосмислено пописно опредељује за румунски као матерњи језик. Румуни данас говоре румунским језиком који припада источнороманској језичкој групи, али се у њему поред романског осећа и јак словенски утицај, као и у писму, књижевности и уметности.²³ Очување матерњег језика веома је важно за национални и културни идентитет припадника сваке националне мањине, па и румунске, али по савременим лингвистичким схватањима у мултиетничким државама решење је у вишејезичности, у којој мањине коришћењем свог језика чувају сопствени језички идентитет, док им познавање званичног језика омогућава бољу комуникацију и интегрисаност у друштво.²⁴ Данас је, на основу Закона о службеној употреби језика и писама националних мањина, румунски језик у службеној употреби у десет општина Србије.

Религија

И Румуни и Власи су православци. Исто верско опредељење логично кореспондира са њиховим сродним пореклом (било да су Власи више Срби повратници из Румуније или више Румуни досељени у Србију), са сличностима у језику којим говоре, култури, обичајима и традицији. Статус Румунске православне цркве (РПЦ) у Србији и Српске православне цркве (СПЦ) у Румунији регулисан је споразумом између две цркве из 1934. године, према коме се јурисдикција Епархије РПЦ Дакија Феликс, са седиштем у Дети и административним центром у Вршцу, децидирано односи само на подручје српског дела Баната, док за Српску православну цркву у Румунији не постоји територијално ограничење.²⁵ Међутим, Румунија истиче да је положај Румунске православне цркве у Србији споран, јер је она наводно званично призната, али са ограниченом

²³ Петар Влаховић, *Народи и етничке заједнице света*, op. cit., стр. 226.

²⁴ Ранко Бугарски, „Језик, мултикултурализам и интеркултурализам”, у: В. Становчић и Г. Башић (ур.), *Стање и перспективе мултикултурализма у Србији и државама региона*, Српска академија наука и уметности, Институт друштвених наука, Београд, 2016, стр. 111.

²⁵ Форум за етничке односе, *Изазови мањинске политике у билатералној и регионалној сарадњи*, ФЕО, Београд, 2018, стр. 46.

верском надлежношћу, и тражи да се верска служба на румунском језику врши и у источној Србији, односно да се деловање прошири на целу територију Републике Србије, док Србија заступа став да решавање овог питања треба тражити у дијалогу Српске и Румунске православне цркве. Међутим, поједини епископи и свештеници РПЦ и даље крше канонски поредак СПЦ у источној Србији, упадима без одобрења на канонску територију Српске православне цркве.²⁶

Румунска православна црква инсистира на праву да верску службу врши на румунском језику чак и у селима са влашким становништвом, као и на праву изградње својих цркава у источној Србији. Захтев упућен Министарству вера Републике Србије за упис у Регистар цркава и верских заједница је прихваћен (априла 2009. године), уз сагласност Светог архијерејског синода СПЦ, али само за територију Баната. Међутим, без обзира што је Српска православна црква једина канонска црква у источној Србији, деловање Епархије Дакија Феликс на том простору се наставља, на основу одлуке Светог архијерејског синода РПЦ на челу са румунским патријархом.²⁷

У циљу потпуне слободе вероисповести и немешање државе у црквена и верска питања, потребно је додатно стимулисати стални дијалог између РПЦ и СПЦ, како би се пронашло прихватљиво решење у вези деловања Румунске православне цркве у Србији. Српска православна црква треба да размотри могућност да изађе у сусрет молбама појединих верника за увођење службе или дела службе на мањинским језицима (и на румунском и на влашком), а

²⁶ Више је примера неканонског деловања Епархије Дакија Феликс РПЦ, без договора са Српском православном црквом. Тако је дошло до међуправославног црквеног скандала када је у неготинском селу Малајница епископ румунске епархије из Вршца освештао новоподигнути сеоски храм, обављајући обред на румунском језику. Оштро је реаговао владика тимочки Јустин, позивајући се на споразум Српске и Румунске православне цркве, а локални политичари из Неготина су чак тражили да се храм сруши, због чега је интервенисало румунско Министарство културе и вера (Стојан Тодоровић, „Власи или Румуни“, *Политика*, 23.12.2007, Београд).

²⁷ Александар Раковић, „Неканонско деловање Румунске православне цркве у североисточној Србији (2001–2014) као изричит вид румунских геополитичких претензија“, *Култура полиса*, No. 24, 2014, стр. 45; Миодраг Периф, „Румунске претензије на североисточну Србију и национални идентитет Влаха од краја седамдесетих година 19. века до 21. века“, *Политичка ревија*, No. 2, 2021, стр. 308.

дозволе за градњу верских објеката треба да издају општинске службе, искључиво на основу закона и прописа.²⁸

Влашко-румунско питање кроз призму билатералних односа Србије и Румуније

У Србији живе бројне националне мањине које се разликују по демографском и етногенетском развоју, националном идентитету, језику и писму, религији, традицији и другим етнокултурним карактеристикама. На основу пописа из 2011. године, укупан број Влаха у Србији износи 35,3 хиљаде (0,49%), док припадници румунске националне мањине броје 29,3 хиљаде (0,41%). У односу на ранији попис (2002) обе националне мањине бележе депопулацију (за око пет хиљада), а разлози се крију у неповољним трендовима природног кретања становништва (негативан природни прираштај) и миграцијама. Из аспекта просторног размештаја, припадници влашке националне мањине су етнички компактни и настањени у источној Србији (Браничевски, Зајечарски и Борски округ), док Румуни у Србији претежно живе у пограничним подручјима источне Војводине (Банат).²⁹

Етничко декларисање мањинских заједница на пописима становништва у Србији, укључујући и румунску, у великој мери се поклапа са изјашњавањем о матерњем језику, што није случај и са влашком националном заједницом код које је присутан одређени степен алтерофоније. По последњем попису, петина Влаха се декларисала за српски језик као матерњи, двоструко више него Румуни (10%). Поред језика, важна детерминанта етнонационалног идентитета је и религија. Припадници влашке мањине се у великој већини (97,6%) декларишу као православни хришћани, док су се Румуни већином изјашњавали као православци (84%), затим као католици (7,7%) и протестанти (2,1%).³⁰

²⁸ Игор Новаковић и Ненад Ђурђевић, *Српско-румунски односи и статус влашке националне мањине у Србији – студија практичне политике*, ИСАК фонд, Центар за међународне и безбедносне послове, Београд, 2015, стр. 11.

²⁹ Републички завод за статистику, *Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. у Републици Србији, Национална припадност, подаци по општинама и градовима*, књига 1, РЗС, Београд, 2012.

³⁰ Републички завод за статистику, *Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. године у Републици Србији, Вероисповест, матерњи језик и национална припадност*, књига 4, РЗС, Београд, 2013.

Србија и Румунија нису никада ратовале, а стабилне дипломатске односе успоставиле су након признања државе Србије на Берлинском конгресу 1878. године. Добре спољнополитичке релације настављене су и после Другог светског рата, све до доношења Резолуције Информбироа (1948), да би поново биле нормализоване после Стаљинове смрти (1953). Геополитичке промене 1990-их, економска и друштвена транзиција источноевропских држава и улазак Румуније у Европску унију (2007) нису имали неповољног утицаја на међудржавне односе, ако изузмемо привремено условљавање додељивања статуса кандидата Србији за чланство у Европској унији, као и приликом отварања Поглавља 23 у процесу преговора, решавањем питања румунске и влашке националне мањине. Положај и права националних мањина представљају важну димензију добросуседске сарадње Србије и Румуније, а институционални оквир за то је билатерални Споразум између Владе СР Југославије и Владе Румуније о сарадњи у области заштите националних мањина из 2002. године.³¹

У Србији су у протекле две деценије предузете значајне активности на плану прихватања међународних стандарда и сарадње са ОЕБС-ом и Саветом Европе. У том смислу, 2001. године ратификована је Оквирна конвенција за заштиту националних мањина Савета Европе, а 2005. године Европска повеља о регионалним и мањинским језицима. Поред поменутих међународних аката, Србија је потписала и билатералне уговоре са Румунијом, Мађарском, Северном Македонијом и Хрватском, а донети су и бројни национални закони релевантни за заштиту мањинских права у Србији.³²

³¹ Србија (СР Југославија) и Румунија имају 119 потписаних билатералних споразума, а по значају се издвајају два: Уговор о односима пријатељства, добросуседства и сарадње (потписан 1996. и поново 2002. године) и Споразум Владе Румуније и Владе СР Југославија о сарадњи у области заштите националних мањина (потписан 2002. године), на основу кога је формирана Међувладаина мешовита комисија за мањине (Форум за етничке односе, *Националне мањине у односима Србије са суседима*, ФЕО, Београд, 2017, стр. 43).

³² Законодавство Србије је достигло висок ниво заштите националних мањина. Нормативни оквир чини пре свега Устав Републике Србије (2006), који гарантује заштиту права припадника националних мањина, равноправност и очување њиховог етнокултурног идентитета, а од велике важности је и Закон о заштити права и слобода националних мањина (2002), као и Закон о националним саветима националних мањина (2009), Закон о службеној

У складу са међународним стандардима и заједничким ставом о значају поштовања мањинских права, Србија и Румунија су билатералним споразумом формирале институционални оквир којим се обавезују да ће гарантовати заштиту језичког, културног и верског идентитета националних мањина. Такође, договорено је равноправно учешће мањина у економској сфери, затим да се неће спроводити активности које могу изменити етничку структуру подручја где су настањене мањине, као и да ће се у циљу спречавања миграција водити рачуна о социо-економском положају српске, односно румунске националне мањине.³³ Међувладина мешовита комисија за мањине треба да обезбеди реализацију донетих заједничких мера, праћење и спровођење препорука и закључака, као и израду стручних анализа које су у вези са билатералним споразумом.³⁴

Свакако да приоритет у односима Србије и Румуније има даљи развој политичког дијалога, привредне и културне сарадње (оснивање тзв. Крајовске групе коју чине Бугарска, Румунија и Србија је посебно добар оквир за то), као и заједничка активност на унапређењу положаја мањина. Али, Румунија при томе не би требало да користи процес европских интеграција Србије за решавање отворених билатералних питања и да намеће Србији сопствено тумачење припадности различитих етничких група „румунском културном идентитету“, будући да национални

употреби језика и писма (2010) и многи други, којима се Србија обавезала на унапређење мањинског идентитета и постизања равноправности између мањина и већинске популације.

³³ Јелена Перковић, „Анализа спровођења билатералног споразума о заштити националних мањина Србија–Румунија“, у: Јелена Перковић (ур.), *Анализа спровођења билатералних споразума о заштити права националних мањина Србије са Хрватском, Мађарском, Румунијом и Македонијом*, Центар за регионализам, Нови Сад, 2016, стр. 38–39.

³⁴ До сада су одржане две седнице Међувладине мешовите комисије, 2009. године у Букурешту и 2011. године у Београду (са треће седнице из 2016. године записник још није усаглашен), на којима су усвојене позитивне оцене о развоју билатералних односа кроз политички дијалог и о формирању националних савета националних мањина, као и закључци о неопходности доследније примене језика припадника националних мањина у јавној сфери и повећању броја наставника за одржавање наставе на матерњем језику, о увозу уџбеника из државе матичног народа, нострификацији диплома стечених у Србији, односно у Румунији, и о очувању културног и верског наслеђа мањинских заједница (*Ibid.*, стр. 39).

идентитет, односно припадност неком колективном идентитету, представља лични избор сваког појединаца. С друге стране, иако је Србија успоставила веома добар нормативни оквир за заштиту и поштовање права националних мањина, који у појединим аспектима превазилази и међународне норме, недостаје свеобухватна мањинска политика и ефикаснија примена у пракси усмерена на пуну интеграцију мањина у друштво, уз кључну улогу националних савета националних мањина као институција задужених за спровођење мањинске самоуправе.

Румунија је подржала захтеве Хрватске у вези са испуњавањем обавеза Србије које проистичу из поглавља 23 у приступним преговорима са Европском унијом, односно покушај Хрватске да се Србија обавезе на веће поштовање права мањина у процесу приступања ЕУ кроз преговоре о одговарајућим поглављима. Претходно, Румунија је свој пристанак за доделу Србији статуса кандидата за чланство у ЕУ условила потписивањем Записника са друге седнице Међувладине мешовите комисије, којим се Србија обавезала на поштовање мањинских права грађана источне Србије. По том питању, последњи услов Румуније испуњен је потписивањем споразума између председника Србије и румунског председника, марта 2012. године. Међутим, иако је у том тренутку конкретно питање идентитета и посебности влашке заједнице остављено по страни, јасно је да оно представља основу неспоразума између две државе.

С друге стране, треба рећи да Румунија није прихватила једнострано проглашену независност Косова нити је Косово признала као субјект међународног права и односа. У складу с тим, Румунија подржава дијалог Београда и Приштине и, мада је гласала за пријем Косова у неке међународне организације, уздржала се у гласању за пријем Косова у УНЕСКО, а и допринела је решењу да се Споразум о стабилизацији и придруживању ЕУ са Косовом закључи у форми *"EU only agreement"*.³⁵

У билатералним односима Србије и Румуније отворена питања имају два аспекта: први се односи на статус и права румунске националне мањине у Србији, а други на дилему да ли Власи припадају румунској нацији или је реч о националној мањини са

³⁵ Форум за етничке односе, *Националне мањине у односима Србије са суседима*, *op. cit.*, стр. 40.

сопственим идентитетом, језиком и културом. Први аспект се тиче испуњавања норми прописаних националним законодавством и међународним стандардима, а као конкретне проблеме Румунија истиче недовољну заступљеност припадника румунске мањинске заједнице у општинским администрацијама, судовима и полицији, па и у Скупштини Србије, и недовољан број наставника и расположивих учбеника у образовном систему. Други аспект односи се на статус влашке националне мањине, будући да Румунија сматра да су Власи део румунског етничког корпуса, као и да не могу имати засебан стандардизован језик и посебно културно наслеђе. Међутим, с обзиром на то да државе немају право да се мешају у лични избор појединца по питању националног идентитета, примедбе Румуније су последњих година преусмерене на поштовање мањинских права припадника румунске етничке заједнице у Србији. Ове притужбе своде се на недовољан број одељења у основним и средњим школама са наставом на румунском језику, на незадовољавајуће могућности за информисање на матерњем језику и на наводне опструкције у слободном исповедању вере.³⁶

Румунија и Србија нису могле пронаћи заједничко решење за питање Влаха у Србији јер су имале различита гледишта и интересе, с обзиром на то да их Румунија све време поистовећује са румунском националном мањином и жели да се тако декларишу, док су ставови Србије и већег дела влашке националне мањине по овом питању дијаметрално супротни. Србија штити национални идентитет Влаха у Србији, а и већина припадника ове мањинске заједнице жели да очува свој колективни национални идентитет (историју, језик, религију, културу, традицију и обичаје), који се разликује од колективног националног идентитета румунске националне мањине. Све то међутим доводи и до политичке поделе међу самим Власима у Србији.

Идентитетска питања етничких заједница не могу бити предмет спора између држава, уколико се тиме не крше људска и мањинска права, и ниједна држава не може наметати идентитет било којој заједници. Кад је реч о Власима, њихово право на национални идентитет различит од српског и румунског неспорно је по свим међународним стандардима и законском оквиру Србије. Исто важи и

³⁶ Игор Новаковић и Ненад Ђурђевић, *Српско-румунски односи и статус влашке националне мањине у Србији – студија практичне политике*, op. cit., стр. 24.

за право Влаха на нормирање/стандардизацију влашког језика (или усвајање румунског као матерњег), уз експертизу стручних, академских организација и појединаца из Србије и Румуније. С друге стране, активан дијалог о овом и другим питањима предуслов је за партнерски однос и избегавање неспоразума међу државама, као и за напредак у процесу придруживања Србије ЕУ, при чему свако непринципијелно условљавање ради решавања билатералних питања делегитимише идеју на којој је и сама Европска унија основана.³⁷

Иако је Румунија генерално задовољна положајем својих сународника у Србији, према Закону о подршци Румунима у иностранству (2007), Румуни који живе у иностранству се дефинишу као лица која припадају некој културној, етнонационалној, верској или лингвистичкој заједници из Румуније, без обзира који етнимом користе (на пример, Власи, Румени, Молдавци, Армени, Басараби, Дацо-Румуни, Куто-Власи, Меглени, итд.).³⁸ По овом закону, Румуни у иностранству су особе које су слободно усвојиле румунски културни идентитет и воде заједничко румунско порекло (језичко или културно), које у суседним државама припадају националној мањини, уз поштовање начела територијалног суверенитета, добросуседских односа, реципроцитета, недискриминације и основних права и слобода.³⁹ У том контексту, а и према Уставу Румуније, румунску мањину у Србији чине особе „са заједничким етничким пореклом“, што имплицира да Власи у Србији нису посебна већ румунска национална мањина. Насупрот томе, Устав Србије гарантује свим грађанима право на слободно (не)декларисање о својој националној припадности, што се самим тим односи и на припаднике и румунске и влашке мањине.

³⁷ Ibid., стр. 7-11.

³⁸ Румунски Парламент је 2013. године усвојио амандман на поменути Закон, којим је избрисано 25 етничких заједница које су до тада биле посебни национални ентитети, укључујући и Влахе који се сматрају „делом румунске заједнице“. У оквиру бриге о аутохтоној румунској заједници, Румунија ово питање третира кроз билатералне односе, али и кроз условљавање подршке европским аспирацијама Србије (Форум за етничке односе, *Изазови мањинске политике у билатералној и регионалној сарадњи*, op. cit., стр. 45).

³⁹ Adriana Petraru and Elena Cruseru, *State Policy Regarding the Protection of National Minority. Romania –Serbia*, Round Table on “Bilateral relations between Serbia and Romania: minority politics and EU ntegrations”, Forum for Ethnic Realtions, Belgrade, 2016, pp. 1-2.

Подсећања ради, у Србији се по попису 2011. године, преко 35 хиљада лица декларисало као припадници влашке националне мањине који Србију, а не Румунију, сматрају својом матичном државом и који се самодефинишу као аутохтоно влашко становништво.⁴⁰

Од распада СФРЈ воде се расправе о влашком питању (о пореклу Влаха, о њиховом стварном броју и економској, политичкој и културној угрожености), али без релевантних научних одговора. Посебно “збуњујући” је био дводневни Међународни симпозијум (Зајечар, 2002. године) о Власима-Румунима на Балкану, на коме је усвојен закључак да „Власи научно не постоје, већ само Румуни и Арумунџи”. Уједно, представници појединих странака и невладиних организација, ма колико да се труде, не могу да убеди овдашњи влашки живаљ да је румунског порекла и да је „нормално” да се изјасне као Румуни.⁴¹ У овој агитацији помагали су и емисари из Румуније, из румунске амбасаде у Београду и Румунске православне цркве из Вршца, а масовно су дељени и “жути леци” којима су Власи позивани да буду Румуни, али без успеха.⁴²

Питање језика и писма влашке националне мањине такође је предмет спора између Србије и Румуније, али и у самој влашкој заједници, у смислу: да ли Власи имају посебан језик у односу на Румуне, толико различит да је потребно извршити језичку стандардизацију и кодификовати писмо, или је влашки језик форма румунског језика која је коришћена пре језичке реформе у Румунији крајем 19. века.⁴³ Влашки Национални савет заступа став

⁴⁰ Нада Радушки, „Положај Срба у Румунији и румунске националне мањине у Србији”, *Култура полиса*, No. 41, 2020, стр. 151.

⁴¹ На истоку Србије, под будним оком Покрета Румуна Србије који Влахе сматра издајницима ако се не изјашњавају као Румуни, студенти и баци се бесплатно школују у Румунији, на румунском језику, али ако су им оба родитеља влашког порекла а при томе се званично декларишу као Румуни (Милутин Милошевић, „Ко то прави румунску републику на истоку Србије?”, у: Зоран Милошевић (ур.), *Румунија и румунизација Србије*, Центар за академске речи, Шабац, 2018, стр. 278).

⁴² Растурање летака уочи прошлог пописа организовала је невладина организација “Ariadnea filum”, уз тврдњу да су пописи намештени (да Влаха у источној Србији има 350.000, а не само 35.000) и да су сви они Румуни, без обзира на то што су се изјаснили као Власи (Стојан Тодоровић, „Власи или Румуни”, *op. cit.*).

⁴³ Нада Радушки, „Националне мањине у билатералним споразумима Србије са земљама у региону”, *Међународна политика*, No. 1174, 2019, стр. 16.

да влашка мањина говори влашким језиком, мада је својевремено донео супротну одлуку да је румунски језик службени језик Влаха. Накнадно, 2010. године тај закључак је поништен, након чега је на предлог невладине организације „Георгина” уследила одлука о увођењу влашког писма у ћириличној и латиничној верзији (писмо се састоји од 35 знакова и њиме је могуће записивати речи оба влашка наречја).⁴⁴ До 2012. године Власи нису имали влашко писмо, наставу и књиге на матерњем језику, а већ следеће године објављено је више књига на влашком језику, да би од 2014. године влашка деца у Србији похађала наставу у првом разреду основне школе из изборног предмета „влашки језик са елементима националне културе”.⁴⁵

У области заштите мањинских права истакнуто је и питање политичке заступљености националних мањина. Устав Србије не предвиђа непосредно представљање румунске мањине у Парламенту Србије, већ то обезбеђује кроз механизам смањених цензуса за политичке партије мањина. Насупрот томе, Румунија тражи гарантовано место за румунску мањину у Народној скупштини Републике Србије, позивајући се на реципроцитет, будући да је српској националној мањини, као и свим осталим мањинама у Румунији (има их укупно 19), гарантовано једно место у Парламенту. С друге стране, везано за право мањина на информисање на матерњем језику, држава Србија и надлежне локалне власти треба да омогуће емитовање информативних програма на влашком језику (ТВ Бор и друге медијске куће), што је доведено у питање процесом приватизације медија у источној Србији. Такође, у општинама са довољним бројем припадника влашке мањине, потребно је спровести све одредбе закона о званичној употреби језика и писма у комуникацији са локалном администрацијом, у судским поступцима, издавању личних докумената на мањинским језицима, постављању вишејезичних

⁴⁴ Румунска делегација у саставу Међувладине мешовите комисије 2011. године изнела је став да су „неприхватљиви покушаји стандардизације тзв. влашког језика као посебног у односу на румунски језик, а у погледу његовог коришћења у образовању и управи” (Јелена Перковић, „Анализа спровођења билатералног споразума о заштити националних мањина Србија–Румунија”, *op. cit.*, стр. 40).

⁴⁵ Миодраг Перић, *Власи североисточне Србије*, *op. cit.*, стр. 106.

обележја, као и обезбедити адекватну заступљеност Влаха у општинским администрацијама, судству и полицији.⁴⁶

Отворено питање у билатералним односима две државе јесте и захтев румунске стране да се верске службе држе на румунском језику, односно да се надлежност Румунске православне цркве прошири, поред слободе деловања на територији Војводине, и на регион источне Србије где живе припадници влашке националне мањине. У вези са слободом вероисповести и положајем Румунске православне цркве покренуто је и питање недовољног броја румунских свештеника и финансирања њиховог рада када долазе из Румуније, затим проблем непостојања пописа верских објеката Румунске православне цркве у Србији и културне баштине која припада тој цркви, као и питање реституције некадашњег власништва Румунске православне цркве и добијања дозвола за изградњу верских објеката у Србији. Међутим, став српске стране је да решење свих проблема треба тражити искључиво у непосредном дијалогу Румунске и Српске православне цркве.

Закључак

Стабилни спољнополитички билатерални односи, успешна регионална мултилатерална сарадња и просперитет сваке државе на Балкану условљени су, између осталог, и решавањем отворених мањинских питања и пуним остварењем мањинских права и слобода, што води неопходном интегрисању припадника националних мањина у друштво, али уз очување њиховог етничког, верског и културног идентитета. С друге стране, положај и реализација права националних мањина зависе од остварене демократизације друштва, међудржавних регионалних односа и добросуседске сарадње регулисане билатералним споразумима, као и добрих већинско-мањинских односа у држави, уз активно учешће матичних земаља које тако успостављају бољу сарадњу и чвршћу везу са припадницима свог народа, али и стабилне билатералне односе са државама у којима они живе.

За Србију, имајући у виду основни циљ и конкретне обавезе у процесу евроинтеграција и преговора о уласку у Европску унију, од

⁴⁶ Игор Новаковић и Ненад Ђурђевић, *Српско-румунски односи и статус влашке националне мањине у Србији – студија практичне политике*, op. cit., стр. 12–13.

круцијалног значаја су заштита људских и мањинских права, унапређење положаја, интеграција и очување националног идентитета румунске и влашке мањине, као и добри међусуседски односи са Румунијом као чланицом Европске уније, условљени решавањем свих отворених питања кроз активан и принципијелан међудржавни дијалог.

Библиографија

- Бугарски, Ранко, „Језик, мултикултурализам и интеркултурализам“, у: Војислав Становчић и Горан Башић (ур.), *Стање и перспективе мултикултурализма у Србији и државама региона*, Српска академија наука и уметности, Институт друштвених наука, Београд, 2016.
- Влаховић, Петар, „Етнички процеси и етничка симбиоза становништва северноисточне Србије“, у: Никола Пантелић (ур.), *Етнички односи Срба са другим етничким заједницама*, Етнографски институт, САНУ, Београд, 1998.
- Влаховић, Петар, „Неке етнолошке одреднице Влада северноисточне Србије“, *Зборник радова Музеја рударства и металургије*, књ. 1, Бор, 1980.
- Влаховић, Петар, *Народи и етничке заједнице света*, Вук Караџић, Београд, 1984.
- Драгић Драгомир, „Власи или Румуни из источне Србије и влашко питање – питања и одговори“, *Хелсиншке свеске*, бр. 14, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Београд, 2002.
- Драшкић, Мирослав, „Насеља, порекло становништва и етнички процеси у општини Бор“, у: Слободан Зечевић (ур.), *Савремени процеси етничке симбиозе словенско-романског становништва у СИ Србији*, Гласник Етнографског института, САНУ, Београд, 1975.
- Драшкић, Мирослав, „Порекло становништва и етнички процеси у селима Неготинске општине“, *Гласник Етнографског музеја у Београду*, Београд, 1969.
- Дурлић, Паун, *Власи на заласку сунца*, Удружење грађана Пекус, Мајданпек, 2020.
- Ђорђевић, Тихомир, *Кроз наше Румуне*, Српски књижевни гласник, Београд, 1906.

- Кицошев, Саша, *Географске и демографске карактеристике румунске народности у АП Војводини*, Природно-математички факултет, Универзитет у Новом Саду, Нови Сад, 1991.
- Лутовац, Милисав, „Етнички састав и етничка структура у Тимочној крајини”, у: М. Лалевић (ур.), *Рад Конгреса фолклориста Југославије у Зајечару и Неготину 1958. године*, Београд, 1960, стр. 13–39.
- Малуцков, Мирјана, *Румуни у Банату – етнолошка монографија*, Војвођански музеј, Нови Сад, 1985.
- Марјановић, Милош, *Друштвене и културне промене у селима влашке етничке заједнице Неготинске крајине*, Етнографски институт, САНУ, Београд, 1981.
- Милошевић, Милутин, „Ко то прави румунску републику на истоку Србије?”, у: Зоран Милошевић (ур.), *Румунија и румунизација Србије*, Центар за академске речи, Шабач, 2018.
- Михајловић, Тамара, „Власи у Републици Србији према резултатима пописа 2011. године”, *Демографија*, No. 14, 2014.
- Новаковић Игор и Ђурђевић Ненад, *Српско-румунски односи и статус влашке националне мањине у Србији – студија практичне политике*, ИСАК фонд, Центар за међународне и безбедносне послове, Београд, 2015.
- Оцетеа, Андреј, *Историја румунског народа*, Матица српска, Нови Сад, 1979.
- Petraru, Adriana and Crusaru, Elena, *State Policy Regarding the Protection of National Minority. Romania – Serbia, Round Table on “Bilateral relations between Serbia and Romania: minority politics and EU integrations”*, Forum for Ethnic Relations, Belgrade, 2016.
- Перић, Миодраг, „Румунске претензије на североисточну Србију и национални идентитет Влаха од краја седамдесетих година 19. века до 21. века”, *Политичка ревија*, No. 2, 2021.
- Перић, Миодраг, *Власи североисточне Србије*, Национални савет Влаха, Петровац на Млави, 2014.
- Перковић, Јелена, „Анализа спровођења билатералног споразума о заштити националних мањина Србија–Румунија, у: Ј. Перковић (ур.), *Анализа спровођења билатералних споразума о заштити права националних мањина Србије са Хрватском, Мађарском, Румунијом и Македонијом*, Центар за регионализам, Нови Сад, 2016.

- Петровић, Драгољуб, „Власи североисточне Србије као етнички ентитет“, у: Милош Мацура и Војислав Становчић (ур.), *Положај мањина у Савезној Републици Југославији*, САНУ, Одељење друштвених наука, Београд, 1996.
- Радушки, Нада, „Етногенеза, идентитет и демографски развој Влаха у Србији“, *Српска политичка мисао*, No. 1, 2021.
- Радушки, Нада, „Националне мањине у билатералним споразумима Србије са земљама у региону“, *Међународна политика*, бр. 1174, 2019.
- Радушки, Нада, „Положај Срба у Румунији и румунске националне мањине у Србији“, *Култура полуса*, No. 41, 2020.
- Раковић, Александар, „Неканонско деловање Румунске православне цркве у североисточној Србији (2001–2014) као изричит вид румунских геополитичких претензија“, *Култура полуса*, No. 24, 2014.
- Републички завод за статистику, *Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србији – Национална припадност, подаци по општинама и градовима*, књига 1, РЗС, Београд, 2012.
- Републички завод за статистику, *Попис становништва, домаћинства и станова 2011. години у Републици Србији, Вероисповест, матерњи језик и национална припадност*, књига 4, РЗС, Београд, 2013.
- Сикимић, Биљана, „Етнички стереотипи о Власима у Србији“, у: Љубиша Митровић (ур.), *Културни и етнички идентитети у процесу глобализације и регионализације Балкана*, ЈУНИР, Центар за балканске студије, Ниш, 2002.
- Стојадиновић, Миша и Траиловић, Драган, „Власи као етничка група у Србији“, у: Зоран Милошевић (ур.), *Анатомија румунске политике*, Центар за академске речи, Шабац, 2017.
- Тодоровић, Стојан, „Власи или Румуни“, *Политика*, 23.12.2007, Београд.
- Ћирковић, Светлана, „Традиционална култура Влаха североисточне Србије“, у: Војислав Становчић (ур.), *Положај националних мањина у Србији*, САНУ, Београд, 2007.
- Филиповић, Миленко, *Проучавање насељавања Војводине*, Матица српска, Нови Сад, 1958.
- Форум за етничке односе, *Изазови мањинске политике у билатералној и регионалној сарадњи*, ФЕО, Београд, 2018.
- Форум за етничке односе, *Националне мањине у односима Србије са суседима*, ФЕО, Београд, 2017.

Цвијић, Јован, *Балканско полуострво и јужнословенске земље*, Завод за издавање уџбеника, Београд, 1966.

THE VLACH-ROMANIAN ISSUE AND FOREIGN POLICY RELATIONS BETWEEN SERBIA AND ROMANIA

ABSTRACT

In the traditionally good and stable bilateral relations between Serbia and Romania, the position and protection of the rights of national minorities and the preservation of their ethnocultural identity occupy a special place. In this context, the bilateral agreement from 2002 stands out in importance, which is primarily important for resolving specific interstate issues in the field of minority policy. In the foreign policy relations between Serbia and Romania, the open issues have two most important aspects: the first refers to the status and rights of the Romanian national minority in Serbia, and the second is whether the Vlachs are part of the Romanian nation or an autochthonous national minority with their own identity, language, and culture. The position of Romanians in Serbia, the Vlach-Romanian issue, and bilateral relations with Romania are additionally important for the progress in the process of Serbia's accession to the European Union, bearing in mind that Romania conditions its consent to Serbia's EU candidate status and the opening of negotiation chapters. Serbia believes that the only way to avoid all misunderstandings and maintain good neighbourly relations is to engage in active and principled interstate dialogue.

Stable bilateral relations, successful regional cooperation and the prosperity of each country in the Balkans are conditioned, among other things, by resolving open minority issues and the full realisation of minority rights and freedoms, which lead to the necessary integration of members of national minorities into society, but with the preservation of their ethnic, religious and cultural identity. On the other hand, the position and realisation of the rights of national minorities depend on the democratisation of society, interstate regional relations and good neighbourly cooperation regulated by bilateral agreements, as well as good majority-minority relations in the state, with the active participation of their home countries, but also stable bilateral relations with the states in which they live.

For Serbia, having in mind the basic goals and concrete obligations in the process of European integration and EU negotiations, protection of human and minority rights, improvement of position, integration, and preservation of the national identity of Romanian and Vlach minorities, and good neighbourly relations are crucial.